Eindtermen Kennis van de Nederlandse Samenleving

Voorwoord

In dit document zijn de herziene eindtermen opgenomen voor het onderdeel Kennis van de Nederlandse Samenleving (KNS) van het inburgeringsexamen Nederland.

Deze eindtermen zijn een herziening van de oorspronkelijke eindtermen die vanaf 1 januari 2007 gelden voor het inburgeringsexamen. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het consortium Bureau ICE – ITTA in 2013 verzocht om deze herziening. Aanleiding daarvoor was enerzijds de motie van Dibi en Van Dam, Tweede Kamer, 2011-2012, 33 086, nr. 40 en in de tweede plaats de gewijzigde Wet Inburgering waardoor de doelgroep van het inburgeringsexamen is veranderd; oudkomers maken in principe geen deel meer uit van de doelgroep. Ook veranderingen in de samenleving maakten een herziening hier en daar noodzakelijk. Aan de oorspronkelijke opzet en structuur is niets veranderd.

De herziening heeft plaatsgevonden in samenspraak met de Adviescommissie van het examen Kennis van de Nederlandse Samenleving en met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Deze nieuwe versie van de eindtermen wordt van kracht in het voorjaar van 2015 als de itembank en het examen zijn aangepast aan de nieuwe eindtermen.

Als basis voor het opstellen van de oorspronkelijke eindtermen zijn de uitkomsten van het onderzoek van Euro RSCG Bikker gebruikt. In hun ‘Onderzoeksverslag en eindtermen Inburgeringsexamen Kennis van de Nederlandse Samenleving’ (Rotterdam, mei 2005) zijn acht thema’s onderscheiden waaromheen eerste aanzetten van eindtermen zijn geformuleerd. Bureau ICE en Cito hebben de eerste aanzetten voor de eindtermen verder uitgewerkt.

Naast de uitkomsten van het onderzoek van Euro RSCG Bikker is ook gekeken naar de aanbevelingen in het rapport van de Commissie Franssen (Inburgering getoetst, februari 2004) ten aanzien van Kennis van de Nederlandse Samenleving (KNS) en het Brondocument Leren en Burgerschap (Cinop, juni 2004). Ook is gebruik gemaakt van de eindtermen van de Profieltoets Maatschappij-Oriëntatie, en van het onderdeel Kennis van de Nederlandse Samenleving van het huidige inburgeringsexamen buitenland.

Het geheel van uitgewerkte eindtermen is voorgelegd aan een door het verantwoordelijke ministerie (destijds het ministerie van Justitie) ingestelde klankbordgroep voor het examen KNS. Op basis van hun aanbevelingen en suggesties zijn de eindtermen waar nodig en wenselijk aangepast. De inhoud van de verschillende brondocumenten en de ontvangen reacties is verwerkt in het eindtermendocument.

Bij de herziening van de eindtermen zijn ook de uitkomsten van het onderzoek dat Regioplan in 2011 heeft uitgevoerd betrokken (Wat inburgeraars moeten weten van Nederland, maart 2011).

Bij de uitwerking van de eindtermen KNS is destijds gekozen voor dezelfde aanpak als bij de eindtermen voor taal die golden tot 1 januari 2013. Dat betekent dat bij de eindtermen voor KNS uit is gegaan van cruciale praktijksituaties (CP’s). Dat zijn situaties, gekoppeld aan de onderscheiden thema’s, waarin inburgeraars adequaat moeten kunnen functioneren. Binnen de thema’s zijn vervolgens handelingen beschreven die essentieel zijn voor adequaat functioneren: de Cruciale Handelingen (CH’s). Bij elke handeling hoort kennis (Cruciale Kennis, CK). Tot slot zijn, gegeven de onderscheiden thema’s, handelingen en kennis, indicatoren geformuleerd. Dat zijn de normen die aangeven wanneer een handeling als succesvol kan worden beschouwd. De indicatoren voor succesvol gedrag zijn leidend voor de inhoud van het examen KNS.

Bureau ICE
Culemborg, december 2013

Hoofdstuk 1
Toelichting op de opbouw van het eindtermendocument

Het eindtermendocument is als volgt opgebouwd. In dit hoofdstuk gaan we nader in op het niveau dat hoort bij het examen KNS. We geven hierbij zowel een toelichting op het niveau van taalvaardigheid als op een toelichting op het verwachte cognitieve niveau. In hoofdstuk 2 beschrijven we de onderscheiden situaties en leggen we de relatie met de onderscheiden thema's. In hoofdstuk 3 beschrijven we per thema de cruciale handelingen. In hoofdstuk 4 beschrijven we per cruciale handeling de bijbehorende cruciale kennis en de indicatoren voor succesvol handelen. In de bijlage is het geheel van eindtermen nogmaals schematisch opgenomen.

1.1 Niveau examen Kennis van de Nederlandse Samenleving

De beschrijving van de cruciale handelingen, de bijbehorende cruciale kennis, evenals de indicatoren voor succesvol handelen kunnen in eerste instantie de indruk wekken te refereren aan complexe situaties. Bij het ontwikkelen van de eindtermen en het examen KNS hebben we dit ondervangen door het niveau van het examen te koppelen aan bestaande beschrijvingen van cognitief niveau en taalniveau.

Om de kandidaten en onderwijsaanbieders meer houvast te bieden bij de voorbereiding op het examenonderdeel KNS, geven we hieronder een toelichting op het niveau van de eindtermen en de daaraan gekoppelde toetsopgaven.

Cognitief niveau
Voor een indicatie van het cognitieve niveau dat aan de eindtermen is gekoppeld, hebben we ons gebaseerd op de Doelen Sleutelvaardigheden[1]. In dit beschrijvingskader wordt gewerkt met vier niveaus. De eindtermen KNS en de toetsopgaven in het examen KNS zijn gekoppeld aan de beschrijving van Niveau 1.

Overzicht niveaus Doelen Sleutelvaardigheden:

Niveau 1	**Niveau 2**	**Niveau 3**	**Niveau 4**
Deelnemer past competentie toe in bekende, niet complexe situaties volgens een beperkt handelingsrepertoir	Deelnemer past competentie toe in onbekende, niet complexe situaties volgens een beperkt handelingsrepertoire	Deelnemer past competentie toe in bekende, complexe situaties volgens een gevarieerd handelingsrepertoire	Deelnemer past competentie toe in onbekende, complexe situaties volgens een gevarieerd handelingsrepertoir
Kenmerken niveau 1	***Kenmerken niveau 2***	***Kenmerken niveau 3***	***Kenmerken niveau 4***
Bekende situatie	Onbekende situatie	Bekende situatie	Onbekende situatie
Niet complex	Niet complex	Complex	Complex
Beperkt repertoire	Beperkt repertoire	Gevarieerd	Gevarieerd repertoire

[1] *Van Vliet (2000), Blokkendoos KSE, leergebied Sleutelvaardigheden. De Bilt: BVE-raad.*

Uitgaande van niveau 1 als uitgangspunt voor het cognitieve niveau van de eindtermen KNS en de daaraan gerelateerde toetsopgaven hebben we de kenmerken van niveau 1 voor de eindtermen en examenopgaven KNS op de volgende manier nader uitgewerkt:

- **Bekende of dagelijkse situaties**
  De situaties die voor het examen KNS geselecteerd zijn, zijn situaties die inburgeraars in het dagelijks leven tegen (kunnen) komen. In het examen wordt vertrouwdheid met de situaties zo goed mogelijk geborgd door veel gebruik te maken van beeldmateriaal. Zo is met weinig taal de herkenbaarheid van situaties zo groot mogelijk gemaakt.
- **Niet complexe of simpele alledaagse taken**
  De opgaven die de kandidaten voorgelegd krijgen zijn teruggebracht tot niet-complexe examenopgaven. De examenopgaven zijn gekoppeld aan een casus. Dit is een inleidende context die het mogelijk maakt meerdere taken onafhankelijk van elkaar te meten zonder de complexiteit te verhogen en toch te zorgen voor een maximale samenhang. De examenopgaven doen een beroep op eenduidig gedrag of handelen in een alledaagse, herkenbare context.
- **Beperkt handelingsrepertoire**
  Een beperkt handelingsrepertoire verwijst naar gedrag dat wordt gestuurd door routines of standaardprocedures. In het examen Kennis van de Nederlandse Samenleving vragen we van de kandidaat dat hij per casus en per opgave kan inschatten welk handelen het meest gepast en het meest adequaat is. Het gaat om eenvoudig, reproduceerbaar gedrag, waarvoor men in principe in het onderwijs of elders geleerd of geoefend heeft.

Taalniveau
De opgaven in het examen KNS zijn geconstrueerd op niveau A2 van het Raamwerk Nt22. Dit is het niveau dat voor de mondelinge vaardigheden als uitgangspunt is gekozen voor de taaltoetsing in het inburgeringsexamen. De opgaven in het examen KNS worden allemaal mondeling aangeboden zodat beheersing van A2 voor luistervaardigheid uitgangspunt is voor het examen KNS. In het onderstaande overzicht staat aangegeven wat er talig verwacht kan worden van een taalgebruiker op niveau A2.

Overzicht taalniveau Basisgebruiker A1 en A2

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.

[2] *Dalderop, K. e.a.(2002): Raamwerk Nt2. De Bilt. BVE-Raad*

Om de toegankelijkheid van de examenopgaven te vergroten, worden de opdrachten ondersteund door beeldmateriaal. Veelal worden opgaven geïntroduceerd met een kort filmpje waarin de context van de opgave snel en efficiënt kan worden geschetst. De vragen en antwoorden worden ook voor het overgrote deel voorzien van film- of fotomateriaal.

De opgaven zijn door niveau en uitvoering voor iedere inburgeraar toegankelijk mits hij zich op de inhoud van het examen KNS heeft voorbereid en het taalniveau A2 voor luister- en/of leesvaardigheid beheerst. Omdat de eindtermen voor iedereen toegankelijk en beschikbaar zijn, kan iedere inburgeraar en zijn scholingsaanbieder zich goed op het examen voorbereiden.

Voorbeeld:

Mo heeft te hard gereden.
Hij krijgt een bon.
Hij moet een boete betalen.

Hoe moet Mo de boete betalen?

a. *Mo betaalt bij het gemeentehuis.*
b. *Mo betaalt bij het politiebureau.*
c. *Mo betaalt met de acceptgirokaart*.*

Hoofdstuk 2
Cruciale Praktijksituaties en thema's

We onderscheiden vier essentiële situaties waarin het voor inburgeraars van belang is in Nederland te kunnen functioneren. Deze zogenoemde 'Cruciale Praktijksituaties (CP's)' zijn:

I Functioneren op de arbeidsmarkt
II Functioneren in de eigen leefomgeving
III Functioneren in contacten met instanties en overheid
IV Functioneren als burger in Nederland

In het onderzoek uitgevoerd door Euro RSCG Bikker zijn daarbij 8 thema's onderscheiden met de bijbehorende uitwerking:

1 Werk en inkomen
De inburgeraar is in staat stappen te zetten om werk te zoeken, te behouden en in eigen onderhoud te voorzien.

2 Omgangsvormen, waarden en normen
De inburgeraar is in staat om te gaan met de Nederlandse omgangsvormen, waarden en normen.

3 Wonen
De inburgeraar is in staat passende huisvesting te vinden en nutsvoorzieningen te regelen. Hij draagt zorg voor de veiligheid in de woning en voor milieu en schone leefomgeving.

4 Gezondheid en gezondheidszorg
De inburgeraar is in staat om volgens de regels van het Nederlandse zorgstelsel gebruik te maken van de gezondheidszorg.

5 Geschiedenis en geografie
De inburgeraar is in staat om, door de geschiedenis en geografie van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

6 Instanties
De inburgeraar is op de hoogte van de dienstverlening van de lokale overheid, de belastingdienst, de politie en instanties voor sociale en juridische dienstverlening. Hij is in staat in voorkomende gevallen informatie of hulp te vragen bij Bureaus voor Juridische Hulpverlening en/of maatschappelijk werk.

7 Staatsinrichting en rechtsstaat
De inburgeraar is in staat om, door de staatsinrichting van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

8 Onderwijs en opvoeding
De inburgeraar kent het Nederlandse onderwijssysteem en onderkent het belang van onderwijs in de Nederlandse kenniseconomie. Inburgeraars laten hun kinderen aan onderwijs deelnemen en kennen de rol die van ouders wordt verwacht.

De onderscheiden thema's kunnen in meerdere cruciale praktijksituaties een rol spelen. Zo is een thema als 'Normen en waarden' zelfs in alle vier de cruciale praktijksituaties van belang. Immers, in elke situatie wordt van een inburgeraar verwacht dat hij zich aan de bij de situaties behorende normen en waarden houdt. Een thema als ' Werk en Inkomen' is weer alleen relevant voor de cruciale situatie 'Functioneren op de arbeidsmarkt'. Dit impliceert dat in het examen sommige thema's in meerdere situaties voor kunnen komen en andere thema's gekoppeld zijn aan een enkele situatie.

In het volgende overzicht is weergegeven welke thema's voor welke situatie van belang zijn.

Cruciale Praktijk-situatie (CP)	Thema 1 **Werk en inkomen**	Thema 2 **Omgangs-vormen, waarden en normen**	Thema 3 **Wonen**	Thema 4 **Gezondheid en gezond-heidszorg**	Thema 5 **Geschiedenis en geografie**	Thema 6 **Instanties**	Thema 7 **Staats-inrichting en rechts-staat**	Thema 8 **Onderwijs en opvoeding**
I Functioneren op de arbeidsmarkt	X	X						
II Functioneren in de eigen leefomgeving		X	X	X				X
III Functioneren in contacten met instanties en overheid		X	X	X		X		X
IV Functioneren als burger in Nederland		X			X	X	X	

Hoofdstuk 3
Thema's en bijbehorende Cruciale Handelingen (CH's)

In dit hoofdstuk beschrijven we per thema de bijbehorende cruciale handelingen.

1 Werk en inkomen
De inburgeraar is in staat stappen te zetten om werk te zoeken, te behouden en in eigen onderhoud te voorzien.

Cruciale handelingen
1.1 snel en efficiënt (nieuw) werk zoeken
1.2 actief deel uit maken van een arbeidsorganisatie
1.3 omgaan met (verborgen) discriminatie op de arbeidsmarkt
1.4 voorbereidingen treffen om een eigen bedrijf te starten

2 Omgangsvormen, waarden en normen
De inburgeraar is in staat om om te gaan met de Nederlandse omgangsvormen, waarden en normen

Cruciale handelingen
2.1 duiden en hanteren van verschillende omgangsvormen in Nederland
2.2 omgaan met ongewone of botsende gewoonten, waarden en normen
2.3 deelnemen aan sociale netwerken
2.4 aangaan en onderhouden van alledaagse sociale contacten

3 Wonen
De inburgeraar is in staat passende huisvesting te vinden en nutsvoorzieningen te regelen. Hij draagt zorg voor de veiligheid in de woning. En draagt zorg voor milieu en schone leefomgeving.

Cruciale handelingen
3.1 passende huisvesting regelen
3.2 regelen van en omgaan met nutsvoorzieningen en communicatiemiddelen in de eigen woning
3.3 omgaan met gebruiken met betrekking tot de aankleding en onderhoud van de woonomgeving

4 Gezondheid en gezondheidszorg
Inburgeraars zijn in staat om volgens de regels van het Nederlandse zorgstelsel gebruik te maken van de gezondheidszorg.

Cruciale handelingen
4.1 bewuste keuzes doen ten aanzien van de eigen gezondheid en levensstijl
4.2 gebruik maken van eerstelijns gezondheidszorg (huisarts)
4.3 gebruik maken van tweedelijns gezondheidszorg
4.4 gebruik maken van de apotheek
4.5 gebruik maken van de tandarts
4.6 handelen bij medische spoedgevallen
4.7 gebruik maken van gespecialiseerde zorg rondom zwangerschap, bevalling en het jonge kind
4.8 een zorgverzekering afsluiten en gebruiken
4.9 gebruik maken van en/of regelen van zorg voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten

5 Geschiedenis en geografie
De inburgeraar is in staat om, door de geschiedenis en geografie van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

Cruciale handelingen
5.1 zich verdiepen in de geschiedenis van Nederland
5.2 omgaan met voor Nederland gevoelige relaties en gebeurtenissen
5.3 geografische kennis van Nederland gebruiken in het dagelijkse leven
5.4 kent de denkbeelden die in Nederland geaccepteerd zijn (sinds de jaren '70)

6 Instanties

De inburgeraar is op de hoogte van de dienstverlening van de lokale overheid, de belastingdienst, de politie en instanties voor sociale en juridische dienstverlening. Hij is in staat in voorkomende gevallen informatie of hulp te vragen bij Bureau voor Juridische Hulpverlening en/of maatschappelijk werk.

Cruciale handelingen

6.1 gebruik maken van de dienstverlening van de gemeente aan de burger
6.2 omgaan met belastingaangifte, -teruggave en aanvragen van toeslagen (zorg-, kinderopvang-, woontoeslag)
6.3 omgaan met dienstverlening en aanwijzingen van de politie
6.4 gebruik maken van juridische hulp (sociale raadslieden) en sociale dienstverlening
6.5 verantwoord omgaan met verzekeringen

7 Staatsinrichting en rechtsstaat

De inburgeraar is in staat om, door de staatsinrichting van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

Cruciale handelingen

7.1 in het dagelijks handelen invulling geven aan de Nederlandse grondwet
7.2 zich verdiepen in de verantwoordelijkheden van de Nederlandse bestuurslagen
7.3 omgaan met de scheiding tussen kerk (religie) en staat
7.4 hanteert wet- en regelgeving

8 Onderwijs en opvoeding

De inburgeraar kent het Nederlandse onderwijssysteem en onderkent het belang van onderwijs in de Nederlandse kenniseconomie. Inburgeraars laten hun kinderen aan onderwijs deelnemen en kennen de rol die van ouders wordt verwacht.

Cruciale handelingen

8.1 maakt gebruik van het Nederlandse onderwijssysteem voor zichzelf of de eigen kinderen
8.2 draagt verantwoordelijkheid voor het gedrag van de eigen minderjarige kinderen
8.3 maakt gebruik van kinderopvang en speelzaal
8.4 omgaan met schoolkosten en tegemoetkomingen in schoolkosten en studiefinanciering

Hoofdstuk 4
Cruciale kennis en indicatoren voor succesvol handelen

Voorwaardelijke eindtermen Algemene Redzaamheid
Er is een aantal eindtermen dat van toepassing is op alle situaties en thema's. Daarbinnen verwachten we dat inburgeraars kennis hebben van en zich bepaalde handelingen eigen hebben gemaakt, ongeacht de situatie waarin ze verkeren. Dit zijn de eindtermen Algemene Redzaamheid. De volgende eindtermen Algemene Redzaamheid zijn van toepassing:

- Selecteert informatiebronnen
- Gebruikt informatiebronnen
- Maakt gebruik van formele en informele mogelijkheden voor hulp.
- Handelt tijdig, dat wil zeggen laat geen termijn verlopen.

Deze normen worden niet apart getoetst, maar geïntegreerd in andere normen aangeboden.

Op de volgende bladzijden werken we de cruciale handelingen verder uit in bijbehorende cruciale kennis en indicatoren voor succesvol handelen. Hieronder leggen we uit op welke wijze deze gelezen moeten worden.

De eindtermen zijn opgebouwd rond thema´s, waaraan Cruciale praktijksituaties zijn gekoppeld. Elke CP kent vervolgens een of meer cruciale handelingen, die uitgewerkt zijn in indicatoren voor succesvol handelen, waarvoor cruciale kennis nodig is. Hieronder verduidelijken we deze opbouw van de eindtermen met een voorbeeld uit het eindtermendocument.

Het thema

Werk en inkomen

De inburgeraar is in staat stappen te zetten om werk te zoeken, te behouden en in eigen onderhoud te voorzien.

De cruciale handeling

Cruciale handelingen

1.1 Snel en efficiënt (nieuw) werk zoeken

Cruciale kennis

1.1.1 Is op de hoogte van de procedures van de gemeente voor werkzoekenden.

Indicatoren voor succesvol handelen

- *legt bij werkloosheid direct contact met de gemeente ten behoeve van registratie/inschrijving*
- *overlegt met de gemeente bij scholingswensen die passen bij zijn startpositie*

1 Werk en inkomen

De inburgeraar is in staat stappen te zetten om werk te zoeken, te behouden en in eigen onderhoud te voorzien.

Cruciale handelingen

1.1 Snel en efficiënt (nieuw) werk zoeken

1.1.1 Is op de hoogte van de procedures van de gemeente voor werkzoekenden.
- *legt bij werkloosheid direct contact met de gemeente ten behoeve van registratie/inschrijving*
- *overlegt met de gemeente bij scholingswensen die passen bij zijn startpositie*

1.1.2 Is op de hoogte van de procedures van de gemeente en het UWV[1] voor werklozen of arbeidsongeschikten.
- *handelt volgens procedures bij aanvraag van uitkering in kader van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid*
- *legt uit dat Nederland een (tijdelijk) vangnet (bijstand, ww) heeft voor mensen die ondanks hun inspanningen geen werk kunnen vinden of die niet (voltijds) aan het werk kunnen om fysieke of psychische redenen (arbeidsongeschiktheidsuitkeringen).*

1.1.3 Is op de hoogte van andere intermediairs (dan de gemeente en het UWV) voor het vinden van werk.
- *legt de procedure voor inschrijving bij werk zoeken via uitzendbureaus uit*

1.1.4 Weet hoe je in Nederland vacatures kunt vinden.
- *raadpleegt eigen netwerk en bronnen voor vacatures (krant, internet, beurs UWV, eigen netwerken enzovoort)*
- *legt uit dat het in Nederland gebruikelijk is bij een sollicitatie een cv[2], een sollicitatiebrief of sollicitatieformulier te gebruiken.*

1.1.5 Heeft inzicht in relevante delen van de arbeidsmarkt in relatie tot eigen kwalificaties en loopbaanmogelijkheden.
- *houdt rekening met factoren die de kansen op de arbeidsmarkt beïnvloeden (vooropleiding, werkervaring, beschikbaarheid, motivatie en kennis van de Nederlandse taal)*

1.1.6 Weet hoe hij de waarde van de eigen opleiding en ervaring voor de Nederlandse arbeidsmarkt kan achterhalen of laten equivaleren.
- *checkt de waarde van een eerder behaald diploma of ervaring (aanvraag IDW[3] of EVC[4] procedure)*

1.1.7 Weet welke stappen gevolgd moeten worden voor scholing.
- *licht het belang van scholing voor zichzelf toe en licht toe welke stappen er gevolgd moeten worden voor scholing indien nodig.*

1.1.8 Weet welke eisen met betrekking tot competenties een werkgever aan een sollicitant kan stellen.
- *vergroot bij onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal zijn of haar taalvaardigheid Nederlands*
- *zoekt training bij onvoldoende sollicitatievaardigheden*
- *onderzoekt bij onvoldoende kwalificatie de mogelijkheden voor een passende opleiding om dit te herstellen*
- *legt uit dat het volgen van bij- of nascholing onderdeel uitmaakt van werken*

1.2 Actief deel uit maken van een arbeidsorganisatie

1.2.1 Weet welke algemene eisen een werkgever stelt aan een werknemer.
- *legt uit dat werkgevers in Nederland het vaak belangrijk vinden dat werknemers zelfstandig werken, samenwerken met collega's en initiatief tonen*
- *gaat op passende wijze om met leidinggevenden*

1.2.2 Weet welke vormen van werknemersparticipatie belangrijk zijn.
- *licht het belang van werknemersparticipatie toe*
- *legt uit welke vormen van werknemersparticipatie er zijn en wat zij doen (vakbond, Ondernemingsraad[5] / Medezeggenschapsraad[6], personeelsvereniging)*

1.2.3 Onderkent het belang van contacten met collega's.
- *gaat op passende wijze contacten aan met collega's*

1.2.4 Weet welke regels en plichten voor een werknemer voortvloeien uit een arbeidsovereenkomst.
- *volgt bedrijfsregels bij werkuitvoering (arbo[7], milieu, vakantie, ziekte enzovoort)*
- *legt uit wat de rechten en plichten zijn bij verschillende soorten arbeidscontracten (0-uren contract, via uitzendbureau, tijdelijk en vast)*

1.2.5 Weet in grote lijnen welke premies en belastingen door werknemers moeten worden betaald en met welk doel.
- *legt uit dat ingehouden werknemerspremies en belastingen op salaris en uitkeringen bedoeld zijn voor algemene voorzieningen (bijvoorbeeld onderwijs, wegen, aow[8])*
- w*eet hulp te vinden bij het invullen van een aangifte- of teruggaveformulier voor de belasting*
- *regelt eigen aanvullende (pensioen) verzekeringen indien nodig*

1.2.6 Kent de rol van vakbonden in Nederland.
- *licht toe wat de rol van de vakbeweging in Nederland is*

1.2.7 Weet wat een CAO[9] inhoudt en wat het belang is van een CAO.
- *geeft uitleg over wat een CAO is en het belang ervan*

1.3 Omgaan met (verborgen) discriminatie op de arbeidsmarkt

1.3.1 Kent de wettelijke rechten en procedures in geval van discriminatie.
- *legt uit dat discriminatie op het werk verboden is (zowel door werkgevers als collega's)*
- *bespreekt een vermoeden van discriminatie door een collega met de werkgever*
- *licht toe hoe hij een beroep kan doen op wettelijke rechten bij discriminatie*

1.4 Voorbereidingen treffen om een eigen bedrijf te starten

1.4.1 Weet wat de rol is van de Kamer van Koophandel[10].
- s*chrijft zich in bij de Kamer van Koophandel*

1.4.2 Weet dat bepaalde diploma's van belang zijn voor het starten van een bedrijf in bepaalde sectoren.
- *schrijft zich in voor (aanvullende) cursussen*

1.4.3 Weet wat de eisen ten aanzien van financiering van een eigen bedrijf zijn.
- *legt uit dat een ondernemingsplan belangrijk is voor de financiering van de start van een eigen bedrijf.*
- *levert informatie voor het opstellen van een ondernemingsplan*
- *schakelt passende hulp in voor de financiering van de start van een eigen bedrijf*

2 Omgangsvormen, waarden en normen

De inburgeraar is in staat om om te gaan met de Nederlandse omgangsvormen, waarden en normen

Cruciale handelingen

2.1 Duiden en hanteren van verschillende omgangsvormen in Nederland

2.1.1 Weet dat omgangsvormen, waarden en normen kunnen verschillen per cultuur, regio en sociale klasse.
- *stelt zich op de hoogte van onuitgesproken omgangsregels (door observeren, advies vragen, vragen om bevestiging of correctie enzovoort)*
- *gaat op een respectvolle manier om met overeenkomsten en verschillen*
- *informeert zich over omgangsvormen, normen en waarden van burgers met andere achtergronden dan de eigen*

2.1.2. Weet dat Nederlanders zich zeer direct kunnen uiten, zonder daarmee kwetsend of onbeleefd te willen zijn.
- *vat direct geuite feedback en kritiek niet persoonlijk op*
- *reageert adequaat op rechtstreeks uitgesproken meningen en directe vraagvormen*

2.1.3 Weet hoe sociale contacten privé en op het werk verlopen.
- *maakt indien de andere partij daar prijs op stelt afspraken bij sociale contacten (bijvoorbeeld voor bezoek)*
- *houdt zich aan gemaakte afspraken of meldt zich tijdig af*

2.1.4 Weet wat de gebruikelijke gedragsregels zijn in de meest voorkomende situaties (in winkels en wachtkamers, bij loketten, deelnemen aan feestje in de buurt, openbaar vervoer).
- *stelt zich op de hoogte van de gangbare regels en realiseert zich wat op dit gebied als passend gedrag wordt beschouwd (nummertje trekken, een karretje pakken, in de rij staan, op zijn beurt wachten, in- en uitstappen bij openbaar vervoer)*

2.2 Omgaan met ongewone of botsende gewoonten, waarden en normen

2.2.1 Weet dat de verhouding tussen man en vrouw, ook in huiselijke kring, gelijkwaardig is.
- *realiseert zich dat mannen en vrouwen in Nederland gelijkwaardig worden behandeld en gaat hier respectvol mee om*

2.2.2 Weet dat (ongehuwd) samenwonen, ook van mensen van gelijke sekse, geaccepteerd is in Nederland.
- *realiseert zich dat andere samenlevingsvormen dan het huwelijk geaccepteerd zijn in Nederland en gaat hier respectvol mee om*

2.2.3 Kent de belangrijkste Nederlandse feestdagen en hun religieuze, politieke of historische inhoud/achtergrond.
- *licht de belangrijkste Nederlandse feestdagen toe (Kerst, Pasen, Sinterklaas, Koningsdag, 4 en 5 mei) en de achtergronden van de gebruiken die erbij horen*
- *stelt zich op de hoogte van wat er bij de viering van deze feesten wordt verwacht op school, in de buurt, op het werk*
- *laat anderen vrij in de viering van voor hen belangrijke (religieuze) feestdagen*

2.3 Deelnemen aan sociale netwerken

2.3.1 Kent doel en gebruiken van culturele- en sportieve verenigingen.
- *kan uitleggen hoe het lidmaatschap van verenigingen kan bijdragen aan participatie in sociale netwerken*
- *legt uit dat het gebruikelijk is dat leden actief zijn voor de vereniging*

2.4 Aangaan en onderhouden van alledaagse sociale contacten

2.4.1 Kent de Nederlandse gebruiken bij belangrijke familiegebeurtenissen van buren en bekenden (bruiloft, geboorte, slagen voor examen enzovoort).

- *neemt op passende wijze contact op met buren en bekenden bij belangrijke familiegebeurtenissen (een kaartje sturen, feliciteren, een klein presentje enzovoort)*

2.4.2 Weet om te gaan met overlast en grensoverschrijdend gedrag

- *legt uit dat het in Nederland gebruikelijk is om overlast en grensoverschrijdend gedrag van anderen bespreekbaar te maken*
- *treft passende maatregelen bij vermoede overlast van zichzelf (bijvoorbeeld buren waarschuwen bij een eigen feestje)*

3 Wonen

De inburgeraar is in staat passende huisvesting te vinden en nutsvoorzieningen te regelen. Hij draagt zorg voor de veiligheid in de woning. En draagt zorg voor milieu en schone leefomgeving.

Cruciale handelingen

3.1 Passende huisvesting regelen

3.1.1 Weet waar en hoe hij informatie kan vinden ten behoeve van het verkrijgen van een huurwoning.
- *neemt contact op met de passende instantie bij het zoeken van een huurhuis*
- *raadpleegt huizenkranten en websites*
- *formuleert een woonwens die past bij zijn gezinssituatie en zijn inkomen*
- *schrijft zich bij woon- of verhuiswens in bij een passende instantie*
- *licht toe wat de belangrijkste stappen zijn in de vastgestelde procedure*
- *kan aangeven dat er mogelijkheid is tot het aanvragen van huurtoeslag bij de belastingdienst en kan (eventueel met hulp) achterhalen welke regels gelden voor het aanvragen ervan*

3.1.2 Kent de procedures rondom het aankopen/verkopen van een woning.
- *legt uit dat je bij het verkopen van een woning een makelaar in kan schakelen*
- *neemt bij belangstelling voor een koophuis contact op met de verkopende makelaar/partij*
- *wint informatie en advies in bij de bank over eigen financiële mogelijkheden in geval van hypotheek*
- *geeft aan dat er mogelijkheden zijn voor renteaftrek*
- *licht toe wat de taken zijn van een notaris bij de koop/verkoop van een huis*

3.2 Regelen van en omgaan met nutsvoorzieningen en communicatie-middelen in de eigen woning

3.2.1 Weet hoe hij aanvragen moet regelen.
- *regelt zijn energievoorziening*
- *regelt telefoon- en/of kabelaansluiting*

3.2.2 Weet hoe een energiejaarrekening is opgebouwd.
- *begrijpt de hoofdpunten uit energiejaarrekening*

3.2.3 Weet hoe hij veilig en zuinig met gas, elektra en water om moet gaan.
- *volgt de veiligheidsvoorschriften voor gebruik van gas, elektra en water op*
- *geeft aan op welke manieren je zuinig met gas, elektra en water kan omgaan om milieu en geld te sparen.*

3.2.4 Weet wie hij moet benaderen bij storing.
- *herkent storingen en handelt passend (bijvoorbeeld onderscheid stroomuitval in de buurt en gaslek in eigen woning)*

3.3 Omgaan met gebruiken met betrekking tot de aankleding en onderhoud van de woonomgeving

3.3.1 Kent regels met betrekking tot afvalinzameling en afvalscheiding.
- *geeft aan wat de regels voor afvalinzameling en afvalscheiding zijn*

3.3.2 Kent de regels (gemeentelijke bepaling) omtrent het schoonhouden van de omgeving.
- *legt uit wat de wettelijke milieuregels zijn*

3.3.3 Weet dat veel Nederlanders belang hechten aan het uiterlijk van huis en tuin.
- *geeft aan dat veel Nederlanders belang hechten aan een ordelijk aanzicht van de woning*
- *bergt afval op op daarvoor bestemde plaatsen*

4 Gezondheid en gezondheidszorg

Inburgeraars zijn in staat om volgens de regels van het Nederlandse zorgstelsel gebruik te maken van de gezondheidszorg.

Cruciale handelingen

4.1 Bewuste keuzes doen ten aanzien van de eigen gezondheid en levensstijl

4.1.1 Weet dat bewegen en gezonde voeding een belangrijke bijdrage leveren aan gezondheid.
- *geeft aan dat sport, beweging en gezond eten eraan bijdragen gezond te blijven*

4.2 Gebruik maken van eerstelijns gezondheidszorg (huisarts)

4.2.1 Weet hoe hij een huisarts kan vinden.
- *meldt zich aan bij een huisarts*
- *maakt een afspraak voor een patiëntkennismakingsgesprek*
- *legt uit dat hij een eigen huisarts kan kiezen*

4.2.2 Weet met welke klachten hij bij een huisarts terecht kan.
- *maakt afspraken voor klachten die vallen onder de taken en verantwoordelijkheden van een huisarts*

4.2.3 Kent de wijze waarop Nederlandse artsen doorgaans adviseren.
- *geeft aan welk gedrag bijdraagt aan het bevorderen van herstel*
- *geeft aan dat artsen in Nederland in het algemeen terughoudend zijn in het voorschrijven van medicijnen*

4.2.4 Kent de procedure bij de afdeling Eerste Hulp.
- *licht toe dat op de Eerste Hulp de volgorde van behandeling van mensen bepaald wordt door de ernst van de verwonding*

4.3 Gebruik maken van tweedelijns gezondheidszorg

4.3.1 Weet dat de huisarts doorverwijst naar specialistische zorg.
- *gaat bij medische problemen eerst naar de huisarts*
- *neemt bij bezoek aan specialist een verwijsbrief mee*
- *neemt regels en gebruiken in ziekenhuizen in acht*
- *laat bij eerste bezoek aan ziekenhuis eerst een registratiekaartje maken*

4.3.2 Weet dat de huisarts kan doorverwijzen naar psychosociale zorg- of hulpverlening.
- *geeft aan dat hij zich voor psychosociale zorg- of hulpverlening eerst tot de huisarts wendt voor een doorverwijzing*

4.4 Gebruik maken van de apotheek

4.4.1 Weet dat de meeste medicijnen alleen op recept te verkrijgen zijn en bepaalde medicijnen niet.
- *zorgt voor een recept via huisarts of specialist*
- *haalt zonder tussenkomst van arts medicijnen die zonder recept verkrijgbaar zijn bij drogist of apotheek*
- *hanteert de juiste regels voor het aanvragen van vergoeding voor medicijnen*

4.5 Gebruik maken van de tandarts

4.5.1 Weet dat een regelmatig bezoek aan een tandarts gangbaar is.
- *kiest een tandarts*
- *bezoekt periodiek een tandarts voor controle of behandeling*

4.6 Handelen bij medische spoedgevallen

4.6.1 Weet dat bij levensbedreigende situaties het nummer 112 moet worden gebeld.
- *belt bij spoedgevallen het noodnummer*

4.6.2 Weet dat avond- en weekenddiensten zijn geregeld.
- *realiseert zich dat 's avonds en in het weekend bij dringende medische problemen andere procedures gelden*

4.7 Gebruik maken van gespecialiseerde zorg rondom zwangerschap, bevalling en het jonge kind

4.7.1 Weet waar zich te melden voor zwangerschapsbegeleiding en verloskundige hulp.
- *meldt zich bij een verloskundige of laat zich bij medische noodzaak doorverwijzen naar gynaecoloog*
- *noemt voorbeelden van verloskundige begeleiding*
- *meldt zich tijdig bij een bureau voor kraamhulp*

4.7.2 Weet welke diensten het consultatiebureau biedt.
- *reageert op de oproep voor een bezoek aan het consultatiebureau*
- *noemt voorbeelden van diensten van het consultatiebureau*
- *doet verslag van ontwikkelingen van het jonge kind*
- *haalt informatie over de ontwikkeling van het kind uit het 'Groeiboekje'*

4.8 Een zorgverzekering afsluiten en gebruiken

4.8.1 Weet dat de zorgverzekering verplicht is en bestaat uit een basispakket waarbij aanvullend bijverzekerd kan worden.
- *kiest een zorgverzekeraar*
- *noemt elementen uit het basispakket*
- *licht toe wat een 'eigen risico' bij zorgverzekeringen is en dat dit verplicht is*
- *licht toe dat voor specifieke zorg een aanvullende verzekering nodig is*

4.8.2 Weet hoe hij zorgkosten moet declareren.
- *declareert op voorgeschreven wijze*

4.9 Gebruik maken van en/of regelen van zorg voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten

4.9.1 Is op de hoogte van de belangrijkste soorten hulpverlening.
- *geeft uitleg over soorten hulp die kan worden gegeven (thuiszorg, ambulant, intramuraal)*

4.9.2 Weet hoe hulp aan patiënt thuis ondersteund kan worden.
- *legt uit dat voor hulp van de thuiszorg een indicatie van CIZ[11] nodig is*
- *neemt contact op met een professionele zorgverlener (huisarts, thuiszorg) of met het CIZ (indien er geen spoed is)*

4.9.3 Weet wat te doen als de hulp thuis ontoereikend is.
- *herkent situaties waarin men gebruik kan maken van diensten van thuiszorg en van gespecialiseerde instellingen*
- *neemt contact op met thuiszorg of met het CIZ*

4.9.4 Weet waar advies te vinden om procedures voor opname in gang te zetten.
- *kan (eventueel met hulp) achterhalen hoe hij de procedure voor opname in gang kan zetten*
- *neemt met juiste instanties contact op*

5 Geschiedenis en geografie

De inburgeraar is in staat om, door de geschiedenis en geografie van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

Cruciale handelingen

5.1 Zich verdiepen in de geschiedenis van Nederland

5.1.1 Kent de geschiedenis van Nederland met betrekking tot de Gouden Eeuw / rijkdom, kolonialisme, scheepvaart, waterwerken en migratiestromen in de 20ste eeuw.
- *herkent de belangrijkste perioden uit de Nederlandse geschiedenis en hun kenmerken*
- *herkent het belangrijkste historische erfgoed van Nederland: zeevaart, gebouwen, kerken, waterwerken, grachten)*

5.1.2 Weet dat het Wilhelmus het nationale volkslied is van Nederland
- *herkent het Wilhelmus en geeft toelichting op de rol die het volkslied speelt in de beleving en het leven van veel Nederlanders*

5.2 Omgaan met voor Nederland gevoelige relaties en gebeurtenissen

5.2.1 Kent de geschiedenis van Nederland in de Tweede Wereldoorlog en de effecten hiervan op het dagelijks leven in Nederland.
- *geeft op hoofdlijnen aan wat de geschiedenis van Nederland in de Tweede Wereldoorlog is*
- *licht toe wat er herdacht wordt op 4 mei en gevierd wordt op 5 mei en licht de gebruiken daarbij toe*
- *toont respect voor de Nederlandse gevoelens bij uitingen van antisemitisme*

5.2.2 Kent de rol van Verenigde Staten, Canada en Groot-Brittannië bij de bevrijding van West-Europa in de Tweede Wereldoorlog.
- *licht toe wat de rol van Verenigde Staten, Canada en Groot-Brittannië bij de bevrijding van West-Europa in de Tweede Wereldoorlog was*
- *geeft uitleg over actuele samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid (NAVO[12])*

5.3 Geografische kennis van Nederland gebruiken in het dagelijkse leven

5.3.1 Kent de namen en ligging van de provincies en de belangrijkste plaatsen en gebieden.
- *herkent de ligging van provincies en belangrijkste plaatsen en gebieden (Randstad, Veluwe en de Wadden)*

5.3.2 Kent economische kenmerken van verschillende regio's.
- *geeft uitleg over de economische kenmerken van regio's*

5.4 Kent de denkbeelden die in Nederland geaccepteerd zijn (sinds de jaren '70)

5.4.1 Weet dat man en vrouw voor de wet gelijk zijn.
- *legt uit wat de gangbare normen over de gelijkheid van man en vrouw in Nederland zijn*

5.4.2 Weet dat verwacht wordt dat meisjes en vrouwen een zelfstandig bestaan opbouwen.
- *legt uit dat vrouwen in Nederland zelfbeschikkingsrecht hebben*

5.4.3 Weet dat openlijke homoseksualiteit niet verboden is.
- *legt uit dat openlijke homoseksualiteit niet verboden is*

5.4.4 Weet dat bepaald kleedgedrag van sommige mannen/vrouwen niet mag worden opgevat als onkuis of uitnodigend.
- *legt uit dat bepaald kleedgedrag van sommige mannen/vrouwen niet mag worden opgevat als onkuis of uitnodigend*

6 Instanties

De inburgeraar is op de hoogte van de dienstverlening van de lokale overheid, de belastingdienst, de politie en instanties voor sociale en juridische dienstverlening. Hij is in staat in voorkomende gevallen informatie of hulp te vragen bij Bureau voor Juridische Hulpverlening en/of maatschappelijk werk.

Cruciale handelingen

6.1 Gebruik maken van de dienstverlening van de gemeente aan de burger

6.1.1 Weet hoe hij wijzigingen moet doorgeven bij de gemeente (GBA[13]).
- *geeft wijzigingen door bij geboorte, huwelijk, echtscheiding, overlijden, verhuizing, migratie*

6.1.2 Kent de procedures voor paspoort en rijbewijs aanvraag en/of verlenging.
- *richt zich tot de juiste instantie*

6.1.3 Weet waar hij informatie kan krijgen over de regels voor verkrijgen van verblijfsvergunning en naturalisatie.
- *licht toe waar hij een verblijfsvergunning en/ of naturalisatie kan aanvragen*
- *licht voor- en nadelen van naturalisatie toe*

6.1.4 Weet welke gemeentelijke belastingen en heffingen hij moet betalen.
- *legt uit wat de meest voorkomende gemeentelijke belastingen en heffingen zijn (onroerend goed belasting, rioolheffing, reinigingsheffing)*
- *betaalt gemeentelijke belastingen*

6.1.5 Weet van het bestaan van de meest relevante gemeentelijke vergunningen en het aanvragen daarvan.
- *geeft aan dat in bepaalde gevallen vergunningen van de gemeente nodig zijn*

6.2 Omgaan met belastingaangifte, -teruggave en aanvragen van toeslagen (zorg-, kinderopvang-, woontoeslag)

6.2.1 Weet dat elke inwoner een uniek burgerservicenummer heeft.
- *gebruikt het unieke burgerservicenummer en Digid in voorgeschreven situaties*

6.2.2 Weet dat hij van zijn inkomen een specificatie per maand en per jaar krijgt.
- *geeft toelichting bij enkele hoofdpunten van het salarisstrookje /uitkeringsstrookje en jaaropgaaf inkomsten*
- *geeft uitleg over waarom hij de jaaropgave meerdere jaren moet bewaren*

6.2.3 Weet dat hij in sommige gevallen belasting moet betalen, maar in andere gevallen belasting terug kan krijgen.
- *doet aangifte*
- *licht toe waarom belasting (bij)betaald of terugbetaald moet worden*
- *vraagt faciliteiten ten aanzien van belastingbetaling aan (termijnen/vermindering/ kwijtschelding)*

6.2.4 Weet dat de belastingdienst ook compensatie-uitkeringen verstrekt voor bijvoorbeeld ziektekosten, woonkosten en kinderopvang.
- *vraagt toeslagen of compensatie aan*

6.3 Omgaan met dienstverlening en aanwijzingen van de politie

6.3.1 Weet dat voor iedereen in Nederland van 14 jaar en ouder een identificatieplicht geldt (en in openbaar vervoer vanaf 12 jaar).
- *toont een identiteitskaart als daar door het bevoegde gezag om wordt gevraagd*

6.3.2 Weet welke taken de politie naar burgers heeft.
- *doet aangifte van diefstal of vermissing*
- *roept hulp in van politie bij overlast, (verkeers)ongevallen en geweld*
- *neemt de aanwijzingen van de (verkeers)politie in acht*

6.4 Gebruik maken van juridische hulp (sociale raadslieden) en sociale dienstverlening

6.4.1 Weet hoe hij kan protesteren tegen slechte behandeling door overheid.
- *achterhaalt hoe hij kan protesteren tegen slechte behandeling door de overheid*
- o*verziet de consequenties van indiening van een klacht*

6.4.2 Weet dat Nederland een verbod kent op discriminatie om redenen van geloof, sekse, etniciteit, seksuele geaardheid.
- *benoemt in grote lijnen welk gedrag en welk type uitingen niet zijn toegestaan volgens de wet*
- *achterhaalt op welke wijze en waar hij een klacht over discriminatie kan indienen*
- *overziet de consequenties van indiening van een klacht*

6.4.3 Weet dat hij voor juridische hulp bij advocaten of een Juridisch Loket terecht kan.
- *legt uit dat hij voor juridische hulp bij advocaten of een Juridisch Loket terecht kan*
- *legt uit dat, in geval van laag inkomen, een eigen bijdrage gevraagd wordt die past bij de inkomenssituatie*

6.4.4 Weet in welke gevallen Maatschappelijk Werk / Jeugdzorg hulp kan bieden.
- *herkent voorbeelden van mogelijke hulpvragen*

6.5 Verantwoord omgaan met verzekeringen

6.5.1 Weet dat het in Nederland gebruikelijk is risico's af te dekken met een verzekering.
- *licht van gangbare verzekeringen toe waar deze voor zijn (ziektekosten, aansprakelijkheid, inboedel/woonverzekering, rechtsbijstand)*
- *licht het belang van een ziektekostenverzekering, woonverzekering en aansprakelijkheidsverzekering toe*
- *licht toe dat een ziektekostenverzekering en autoverzekering verplicht zijn*

6.5.2 Weet hoe schade te melden.
- *meldt schade en omschrijft schade correct*

7 Staatsinrichting en rechtsstaat

De inburgeraar is in staat om, door de staatsinrichting van Nederland te kennen, betrokken te zijn bij Nederland en de Nederlandse samenleving.

Cruciale handelingen

7.1 In het dagelijks handelen invulling geven aan de Nederlandse grondwet

7.1.1 Weet wat 'vrijheid van meningsuiting' inhoudt.
- *respecteert personen met een andere mening dan de eigen mening*
- *geeft eigen mening, maar legt deze niet op aan anderen*
- *kan zeggen dat hij de uitingen van een ander kwetsend vindt*

7.1.2 Weet wat 'vrijheid van godsdienst' inhoudt en weet wat 'gelijke behandeling/ discriminatieverbod' inhoudt.
- *respecteert personen met een andere godsdienst*
- *legt uit dat iedereen in gelijke gevallen gelijk behandeld moet worden, ongeacht godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook*
- *respecteert anderen wanneer zij zich op een onbekende of van de eigen opvattingen afwijkende manier gedragen op het gebied van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras en/of geslacht, zolang dit gedrag door de wet toegestaan wordt*
- *kan aangeven dat discriminatie gemeld kan worden bij een meldpunt*

7.1.3 Weet wat 'kiesrecht/democratie' inhoudt en wat het belang van stemmen is.
- *noemt inhoud en belang van actief en passief kiesrecht*
- *licht situaties toe, waarin een stem kan worden uitgebracht (verkiezingen voor gemeenten, provincies, Tweede Kamer, Europa, waterschap, referenda)*
- *geeft uitleg wanneer en aan welke verkiezingen een niet-genaturaliseerde inwoner mag deelnemen*
- *geeft uitleg over de belangrijkste Nederlandse politieke partijen*
- *licht toe dat de politieke partijen verkiezingsprogramma's hebben*

7.1.4 Kent de positie en rol van het koningshuis.
- *licht de positie en status van de koning toe (Constitutionele Monarchie)*

7.2 Zich verdiepen in de verantwoordelijkheden van de Nederlandse bestuurslagen

7.2.1 Weet dat de rijksoverheid verantwoordelijk is voor ontwerpen en handhaven van wetgeving.
- *geeft uitleg over de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de rijksoverheid naar burgers*

7.2.2 Weet dat de hoofdtaak van de provinciale overheid op het gebied van planologie en milieu ligt.
- *licht toe dat de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de provinciale overheid naar burgers liggen op het gebied van planologie en milieu*

7.2.3 Weet wat de hoofdtaken en verantwoordelijkheden van de gemeenten zijn.
- *geeft uitleg over de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van de gemeenten naar burgers*

7.2.4 Weet dat het Nederlandse bestuur zich deels richt op het Europees bestuur en/of regelgeving (EU[14]).
- *licht toe wat de EU is*
- *geeft uitleg over de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden van het Europese bestuur naar de burgers*

7.2.5 Kent de belangrijkste zaken van de staatsinrichting van Nederland.
- *noemt de hoofdpunten uit parlementaire stelsel (regering, Eerste en Tweede Kamer, Prinsjesdag), meerpartijenstelsel (denominatie, richtingen)*

7.2.6 Weet dat de macht in Nederland verdeeld is (wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht).
- *legt uit wat de belangrijkste taak van elk van de drie machten in Nederland is en hoe zij deze taak uitvoeren*
- *licht het belang van scheiding van de drie machten in Nederland toe*

7.3 Omgaan met de scheiding tussen kerk (religie) en staat

7.3.1 Weet dat de wetten van de staat boven die van religie en traditie staan.
- *hanteert in de eerste plaats de wet- en regelgeving van de staat*

7.3.2 Weet dat de rechterlijke macht onafhankelijk is.
- *accepteert de uitspraak van de rechterlijke macht*

7.4 Hanteert wet- en regelgeving

7.4.1 Kent de wet en regelgeving met betrekking tot abortus, euthanasie, homoseksualiteit, seksualiteit.
- *respecteert personen die zich op een van de eigen opvattingen afwijkende manier gedragen op het gebied van abortus, euthanasie, homoseksualiteit, seksualiteit*
- *respecteert mensen met een afwijkende mening*

7.4.2 Weet dat alle geweld bij wet strafbaar is (huiselijk geweld, eerwraak, slaan van kinderen, besnijdenis van meisjes, geweld op straat enzovoort).
- *licht toe dat geweld gemeld kan worden bij de politie of een specifiek meldpunt*
- *legt uit dat alle geweld bij wet strafbaar is*

8 Onderwijs en opvoeding

De inburgeraar kent het Nederlandse onderwijssysteem en onderkent het belang van onderwijs in de Nederlandse kenniseconomie. Inburgeraars laten hun kinderen aan onderwijs deelnemen en kennen de rol die van ouders wordt verwacht.

Cruciale handelingen

8.1 Maakt gebruik van het Nederlandse onderwijssysteem voor zichzelf of de eigen kinderen

8.1.1 Kent de opbouw van het onderwijs van voorschools- tot eindonderwijs.
- *geeft uitleg over de opeenvolgende (voor)schoolsoorten: vve[15], groep 1 tot en met 8 basisonderwijs, vo[16], mbo[17], hbo[18] en universiteit)*
- *licht toe welke doorstroming of toelatingseisen er gelden voor de opeenvolgende scholen*

8.1.2 Weet dat er in Nederland vrijheid van onderwijs bestaat.
- *legt uit dat scholen een eigen levensbeschouwelijke, religieuze of onderwijskundige grondslag mogen hebben.*

8.1.3. Weet dat er leerplicht is voor kinderen van 5 tot 18 jaar.
- *legt uit wat de leerplicht betekent en dat deze bindend is*
- *legt uit dat de door de school vastgestelde vakantietijden bindend zijn en er alleen in uitzonderingsgevallen toestemming wordt gegeven voor afwijking ervan*

8.1.4. Weet dat er onderwijsvoorzieningen zijn voor leerlingen met een handicap.
- *maakt, indien relevant, gebruik van mogelijkheden van speciaal onderwijs voor kinderen met lichamelijke en/of geestelijke handicap en kinderen met leer- of gedragsproblemen*

8.1.5 Weet dat de school ook seksuele voorlichting geeft aan leerlingen in basis- en voortgezet onderwijs.
- *licht toe dat seksuele voorlichting onderdeel uitmaakt van het verplichte onderwijsprogramma*

8.2 Draagt verantwoordelijkheid voor het gedrag van de eigen minderjarige kinderen

8.2.1 Weet dat de ouders verantwoordelijk zijn voor het gedrag van hun kinderen.
- *legt uit dat de ouders juridisch aansprakelijk zijn voor gedrag van hun kinderen tot 16 jaar*

8.2.2 Weet dat scholen betrokkenheid van de ouders verwachten.
- *overlegt met de leerkracht over de vorderingen van het kind*
- *legt uit wat ouderbetrokkenheid inhoudt en wat door scholen wordt verwacht (communicatie met de school, vrijwilliger zijn)*

8.2.3 Weet dat er mogelijkheden zijn voor opvoedingsondersteuning.
- *legt uit in welke gevallen opvoedingsondersteuning mogelijk is*
- *achterhaalt instanties voor opvoedingsondersteuning waarnaar doorverwezen kan worden*

8.3 Maakt gebruik van kinderopvang en speelzaal

8.3.1 Weet waar speelzalen en kinderopvangorganisatie te vinden zijn.
- *wint informatie in bij speelzaal en/ of opvangorganisatie*

8.3.2 Weet hoe gebruik te maken van vergoedingsregelingen.
- *geeft aan dat er mogelijkheid is tot het aanvragen van vergoedingsregelingen voor bepaalde doelgroepen*
- *achterhaalt welke regels gelden voor het aanvragen van de vergoedingsregelingen en waar je die aanvraag doet*

8.4 Omgaan met schoolkosten en tegemoetkomingen in schoolkosten en studiefinanciering

8.4.1 Weet dat schoolkosten onder andere zijn opgebouwd uit schoolgeld, ouderbijdrage, kosten voor leermiddelen.

- *geeft uitleg over de verschillende soorten schoolkosten*

8.4.2 Weet in welke gevallen hij een aanvraag voor vermindering van kosten bij de school kan doen.

- *legt uit in welke gevallen hij een aanvraag voor vermindering van kosten bij de school kan doen*
- *achterhaalt (eventueel met hulp) welke regels gelden voor het aanvragen van tegemoetkoming in de kosten*

8.4.3 Weet in welke gevallen hij een aanvraag bij DUO[19] kan doen.

- *legt uit in welke gevallen hij een aanvraag bij DUO kan doen*
- *achterhaalt (eventueel met hulp) welke regels gelden voor het aanvragen van studiefinanciering*

Noten

[1] UWV = Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
[2] CV = Curriculum Vitae
[3] IDW = Internationale Diplomawaardering
[4] EVC = Erkenning van (eerder) Verworven Competenties
[5] Ondernemingsraad = OR
[6] Medezeggenschapsraad = MR
[7] Arbo = Arbeidsomstandigheden
[8] AOW = Algemene ouderdomswet
[9] CAO = Collectieve Arbeidsovereenkomst
[10] Kamer van Koophandel = KvK
[11] CIZ = Centrum Indicatiestelling Zorg
[12] NAVO = Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
[13] GBA = Gemeentelijke Basisadministratie
[14] EU = Europese Unie
[15] VVE = Voor- en vroegschoolse educatie
[16] VO = Voortgezet onderwijs
[17] Mbo = middelbaar beroepsonderwijs
[18] Hbo = hoger beroepsonderwijs
[19] DUO = Dienst Uitvoering Onderwijs